

VI. СОЗОМЕН

Созомен (*Σαλαμάνης Ἐρμείας Σωζόμενος*) се родил в околността на палестинския град Газа изглежда към края на IV в. По-късно той се преселил в Цариград, гдето бил адвокат (*σχολαστικός*). Във византийската столица той написал своята „Църковна история“ (*Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία*). Първата част от това произведение, гдето са изложени събитията до 323 г., е загубена. Продължението е съставяло девет книги, в които са били изложени събитията от 324 до 439 г. Тази част от творбата на Созомен, с изключение края на последната книга, със събитията от 425 до 439 г., е запазена. Созомен е написал своята „Църковна история“ към средата на V век. Той е използвал като главен свой извор и образец творбата на Сократ. На някои места е черпил вести от други извори и от устни предания. Неговото изложение е некритично и е изпъстрено с легендарни анекдоти. Созомен починал към 450 г.

S O Z O M E N U S

Historia ecclesiastica

1. De christiana fide in Macedonia et Illyrico

Τῶν δὲ Χριστιανῶν οἱ μὲν πρὸς ἕω μέχρι τῶν ὁμόρων Αἰγυπτίους Λιβύων, οὐκ ἐθάροσαν τότε εἰς τὸ φανερὸν ἐκκληΐαζειν, μεταβαλομένου Δικιννίου τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐνοίας. Οἱ δὲ ἀνὰ τὴν δύσιν, Ἕλληγές τε καὶ Μακεδόνες καὶ Ἰλλυριοὶ, ἀδεῶς ἐθρόσηκενον διὰ Κωνσταντῖνον, ὅς ἡγεῖτο τῶν τῆδε Ῥωμαίων.

2. Quomodo Dardani et Macedones in ditionem Constantini se permiserunt

Μετὰ δὲ τὴν περὶ Κιβάλας μάχην, Δαρδάνιοι τε καὶ Μακεδόνες, καὶ ὅσοι παρὰ τὸν Ἰστρὸν οἰκοῦσιν, ἧ τε καλουμένη Ἑλλάς, καὶ πᾶν τὸ Ἰλλυριῶν ἔθνος, ὑπὸ Κωνσταντῖνον ἐγένοντο.

3. Quomodo barbari ad Istrum incolentes conversi sunt

Ἦδη γὰρ τὰ τε ἀμφὶ τὸν Ῥῆνον φύλα ἐχριστιάνιζον, Κελτοὶ τε καὶ οἱ Γαλατῶν ἔθνον τελευταῖοι τὸν Ὠκεανὸν προσοικοῦσι, καὶ Γότθοι, καὶ ὅσοι

1. P. Gr., LXVII, col. 864 B.

2. Ibid., col. 873 A.

3. Ibid., col. 949 A—B.

8. Quomodo Liberius ab exilio rediit

Οὐ πολλῶ δὲ ὕστερον ἐπανελθὼν ἐκ τῆς Ῥώμης εἰς Σίρμιον ὁ βασιλεὺς, πρεσβευσαμένων τῶν ἀπὸ τῆς Δύσεως ἐπισκόπων, μετακαλεῖται Διβέριον ἐκ Βεροίας.

9. De controversiis ecclesiasticis in Thracia

Ἐν γὰρ τῇ πλείονι τῆς ὑπὸ Οὐάλεντος ἀρχομένης, καὶ μάλιστα ἀνά τε Θράκην καὶ Βιθυνίαν καὶ Ἑλλάσποντον, καὶ ἐν τούτων προσαπέρῳ, οὔτε ἐκκλησίας, οὔτε ἱερέας εἶχον. Πρὸς δὲ τοὺς τὰ Μακεδονίου φρονοῦντας, πολυπλασίους αὐτῶν ὄντας κατὰ τόδε τὸ κλίμα, ἐχαλέπωνον καὶ τραπέντες ἐπ' αὐτοὺς, οὐ μετρίως ἐδίωκον. Οἱ δὲ, δέει τῶν ἐπικειμένων καιῶν, διαπρεσβευσάμενοι πρὸς ἀλλήλους κατὰ πόλεις, ἀμεινον ἐδοκίμασαν ἐπὶ Οὐαλεντιανῶν καὶ τὸν Ῥωμαίων ἐπίσκοπον καταφυγεῖν, κάκεινους μᾶλλον ἢ Εὐδοξίῳ καὶ Οὐάλεντι καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτοὺς κοινωνεῖν τῆς πίστεως.

10. De ecclesia Tomitana in Scythia Minore

Ἡ Ἀντιοχέων ἐκκλησία πᾶσα κινδυνεύουσα γενέσθαι τῆς Ἀρείου αἵρέσεως, μόλις ὑπερέσχεν ἐναντίον τῆς βασιλέως σπουδῆς, καὶ τῶν ἀμφ' αὐτὸν δυναμένων. Ὡς ἔοικε γὰρ, εἰ συνέβη ἀνδρείους τὰς Ἐκκλησίας ἰθύνειν, οὐ μετεβάλλοντο τῆς προτέρας δόξης τὰ πλήθη. Ἀμέλειτοι καὶ Σκῦθας λόγος διὰ ταύτην αἰτίαν ἐπὶ τῆς αὐτῆς μεῖναι πίστεως. Τοῦτο δὲ τὸ ἔθνος, πολλὰς μὲν ἔχει καὶ πόλεις καὶ κόμας, καὶ φρούρια. Μητρόπολις δὲ ἐστὶ Τόμις, πόλις μεγάλη καὶ εὐδαίμων παράλιος, ἐξεωνύμων εἰσπλέοντι τὸν Εὐξείνων καλούμενον πόντον. Εἰσεῖτι δὲ καὶ νῦν ἔθνος παλαιὸν ἐνθάδε κρατεῖ, τοῦ παντὸς ἔθνους ἕνα τὰς Ἐκκλησίας ἐπισκοπεῖν κατὰ δὴ τὸν παρόντα καιρὸν, ἐπετρόπευε τούτων Βρεττανίων καὶ Οὐάλης ὁ βασιλεὺς ἦκεν εἰς Τόμιν. Ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀφίκετο, καὶ ὡς εἰώθει ἐπειθεν αὐτὸν κοινωνεῖν τοῖς ἀπὸ τῆς ἐναντίας αἵρέσεως, ἀνδρείως μᾶλα πρὸς τὸν κρατοῦντα παρησιασάμενος περὶ τοῦ δόγματος τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων, κατέλιπεν αὐτὸν, καὶ εἰς ἑτέραν ἦλθεν ἐκκλησίαν καὶ ὁ λαὸς ἐπηκολούθησε. Σχεδὸν δὲ πᾶσα ἡ πόλις συνεληλύθεισαν, βασιλεὺ ὀφόμενοι, καὶ νεώτερον ἔσεσθαι ἢ προσδοκῆσαντες. Ἀπολειφθεὶς δὲ Οὐάλης σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν, χαλεπῶς ἤνεγκε τὴν ὕβριν. Καὶ συλληφθέντα Βρεττανίωνα, εἰς ὑπεροχίαν ἀγεσθαι προσέταξε, καὶ οὐκ εἰς μακρὰν αὐτίς ἐπανάγεσθαι ἐπέτρεψε. Χαλεπαίνοντας γὰρ οἶμαι πρὸς τὴν φυγὴν τοῦ ἐπισκόπου ἰδὼν τοὺς Σκῦθας, ἐδεδίει μὴ τι νεωτερίωσιν ἀνδρείους τε ἐπιστάμενος, καὶ τῇ θέσει τῶν τόπων, ἀναγκαίους τῇ Ῥωμαίων οἰκουμένῃ, καὶ τῶν κατὰ τόδε τὸ κλίμα βαρβάρων προβεβλημένους. Βρεττανίων μὲν οὖν ὡς κρείττων ἀνεφάνη τῆς τοῦ κρατοῦντος σπουδῆς ὄνηε τὰ τε ἄλλα ἀγαθὸς, καὶ ἐπὶ ἀρετῆ βίου ἐπίσημος, ὡς καὶ αὐτοὶ Σκῦθαι μαρτυροῦσιν.

8. Ibid., col. 1149 C.

9. Ibid., col. 1317 C.

10. Ibid., col. 1344 C—1345 B.

7. Заточаването на папа Либерий в тракийска Вероя

[Императорът]²³⁰, понеже не си променил намерението, преди да отиде в Рим и да отпразнува обичайния за ромеите триумф над победените, повикал епископа на Рим Либерий²³¹ и го убеждавал да се присъедини към становището на духовниците около него, между които бил и Евдоксий²³². Понеже [Либерий] се противопоставял и заявявал, че никога няма да направи това, императорът заповядал да бъде откаран в тракийска Вероя.

8. Възвръщането на Либерий от заточение²³³

Недълго след това императорът²³⁴ се върнал от Рим в Сирмиум и поради застъпничеството на западните епископи върнал Либерий от Вероя.

9. Църковните борби в Тракия

В по-голямата част от империята на Валент и предимно в Тракия, Витиния и Хелеспонт и още по-нататък от тези области те²³⁵ вямали нито църкви, нито свещеници. [Православните] били враждебно настроени срещу привържениците на Македоний²³⁶, които в тая област били по-многобройни. И [македонианците], като се опълчили срещу тях, започнали усилено да ги преследват. А те, от страх пред предстоящите беди, след като влезли във връзка помежду си чрез проведените по градовете пратеници, решили, че е по-добре да се присъединят към Валентиниан²³⁷ и римския епископ и по-скоро да се приобщат по вяра към тях, отколкото към Евдоксий, Валент и техните привърженици.

10. Църквата на град Томи, в Малка Скития

Имало опасност цялата антиохийска църква да премине в арианската ерес, понеже с мъка можела да се противопоставя на настояванията на императора и влиятелните лица около него. Защото, както може да се очаква, там, където църквите се управлявали от смели мъже, населението не променяло предишната си вяра. Казват, че и скитите²³⁸ по тази причина запазили предишната си вяра. Това племе има много градове, села и крепости. Главно селище е Томи, голям и богат крайбрежен град, който е разположен от лявата страна на влизания в така иаречения Евксински понт. И досега още там господства древен обичай — едно лице да управлява църквите на цялото племе. По това време те били възглавявани от Вретаний²³⁹. И император Валент пристигнал в Томи²⁴⁰. Когато дошъл в църквата и според навика си започнал да убеждава епископа да се приобщи към привържениците на враждебната ерес²⁴¹, той направо и смело почнал да говори на владетеля за учението на Никейския събор²⁴², а после го оставил и отишъл в друга църква. И народът го последвал. Почти целият град се събрал, за да види императора, като [всички] очаквали, че ще избухне някакъв бунт. Валент, изоставен със свитата си, мъчно понесъл обидата. Той заповядал да хванат Вретаний и да го изпратят на заточение, а не след дълго време поръчал отново да бъде върнат. Той е видял, предполагам, че скитите негодуват

11. De barbaris trans Istrum incolentibus

Περὶ τῶν πέραν Ἰστρου βαρβάρων, ὡς ὑπὸ τῶν Οὐγγῶν ἐξελαθέντες, Ῥωμαῖοι προσεχώρησαν· καὶ ὡς Χριστιανοὶ ἐγένοντο· καὶ περὶ Οὐλφίλα, καὶ Ἀθανάριχου, καὶ μεταξὺ τούτων συμβάντα, καὶ ὅθεν τὸν Ἀρειανισμὸν εἰσεδέξαντο.

Ἐκ δὴ τοιούτων Θεμιστίου λόγων, φιλανθρωπότερόν πως διατεθεὶς ὁ βασιλεὺς, οὐ χαλεπῶς οἴτως ὡς πρότερον τὰς τιμωρίας ἐπῆγεν. Οὐ μὴν τελείως ἐφείδεται τῆς κατὰ τῶν ἱερωμένων ὀργῆς, εἰ μὴ κοινῶν πραγμάτων ἐπιγενόμεναι φροντίδες, οὐκέτι τοιαύτε συνέχωρον σπουδάζειν. Γότθοι γάρ οἱ δὴ πέραν Ἰστρου ποταμοῦ τὸ πρὶν ᾤκουν, καὶ τῶν ἄλλων βαρβάρων ἐκράτου, ἐξελαθέντες παρὰ τῶν καλουμένων Οὐγγῶν, εἰς τοὺς Ῥωμαίων ὄρους ἐπεραιώθησαν. Τοῦτο δὲ τὸ ἔθνος, ὡς φασιν ἄγνωστον ἦν πρὸ τοῦ Θραξί τοῖς παρὰ τὸν Ἰστρον, καὶ Γότθοις αὐτοῖς. Ἑλάνθανον δὲ προσκυοῖντες ἀλλήλοις, καθύτι λίμνης μέγιστης ἐν μέσῳ κειμένης, ἕκαστοι τέλος ξηραῖς ᾔροντο εἶναι τὴν καθ' αὐτοὺς οἰκουμένην, μετὰ τοῦτο δὲ, θάλασσαν καὶ ὕδωρ ἀπέραντον. Συμβάν δὲ βοῦν οἰστροπλήγα διαδραμεῖν τὴν λίμνην, ἐπηκολούθησε βοσκὸς· καὶ τὴν ἀντιπέραν γῆν θεαόμενος, ἠγγεῖλε τοῖς ὁμοφύλοις. Ἄλλοι δὲ λέγουσαν, ὡς ἔλαφος διαφυγούσα, παρὰ τῶν Οὐγγῶν θηρῶσαν ἐπέδειξε τήνδε τὴν ὁδόν, ἐξ ἐπιπολῆς καλυπτομένην τοῖς ὕδασι. Τοὺς δὲ, τότε μὲν ὑποστρέψαι, θαναμάσαντας τὴν χώραν, ἀεὶ μετριώτερον, καὶ γεωργία ἡμερον ἔχουσαν· καὶ τῷ κρατοῦντι τοῦ ἔθνους ἀγγεῖλαι ἃ ἐθεάσαντο. Δι' ὀλίγων δὲ τὰ πρῶτα καταστῆναι εἰς πείραν τοῖς Γότθοις. Μετὰ δὲ ταῦτα, παυσθεὶ ἐπιστρατεῦσαι, καὶ μάχῃ κρατῆσαι, καὶ πᾶσαν τὴν αὐτῶν γῆν κατασχεῖν. Τοὺς δὲ διωκομένους, εἰς τὴν Ῥωμαίων περαιωθῆναι· καὶ τὸν ποταμὸν διαβάντας, πρέσβεις πέμψαι πρὸς βασιλέα, συμμάχους τοῦ λοιποῦ ἐσεσθαι σφᾶς, ἐπισχρουμένους, καὶ δεομένους συγχωρεῖν αὐτοῖς ἢ βούλοιντο κατοικεῖν. Ταύτης δὲ τῆς πρεσβείας ἄρξαι Οὐλφίλαν, τὸν τοῦ ἔθνους ἐπίσκοπον· κατὰ γνώμην δὲ αὐτοῖς προχωρησάσης, ἐπιτραπῆναι ἀνὰ τὴν Θράκην οἰκεῖν. Οὐ πολλῶν δὲ ὕστερον πρὸς σφᾶς αὐτοὺς στασιάσαντας διχῆ διαιρεθῆναι. Ἠγεῖτο δὲ τῶν μὲν Ἀθανάριχος· τῶν δὲ Φριγιένης· ἐπεὶ δὲ πρὸς ἀλλήλους ἐπολέμησαν, κακῶς πράξας ἐν τῇ μάχῃ Φριγιένης, ἔδειτο Ῥωμαίων βοηθεῖν αὐτῷ. Τοῦ δὲ βασιλέως ἐπιτρέψαντος βοηθεῖν καὶ συμμαχεῖν αὐτῷ τοὺς ἐν Θράκῃ στρατιώτας, αὐτῶς συμβαλὼν ἐνίκησε, καὶ τοὺς ἀμφὶ Ἀθανάριχον εἰς φυγὴν ἔτρεψεν. Ὡσπερ δὲ χάριν ἀποδιδόνς Οὐάλεντι, καὶ διὰ πάντων φίλος εἶναι πιστούμενος, ἐκονώνησε τῆς αὐτοῦ θρησκείας· καὶ τὸς πενδομένους αὐτῷ βαρβάρους ἐπειθεν ὥδε φρονεῖν. Οὐ τοῦτο δὲ μόνον, οἶμαι, αἴτιον γέγονεν, εἰςέτι νῦν πᾶν τὸ φύλον προστεθῆναι τοῖς τὰ Ἀρείου δοξάζουσιν. Ἀλλὰ γὰρ καὶ Οὐλφίλας ὁ παρ' αὐτοῖς τότε ἱερωμένος, τὰ μὲν πρῶτα οὐδὲν διετέρετο πρὸς τὴν καθόλου Ἐκκλησίαν. Ἐπὶ δὲ τῆς Κωνσταντίου βασιλείας, ἀπερισκεπτικῶς, οἶμαι, μετασχὼν τοῖς ἀμφὶ Εὐδόξιον καὶ Ἀκάκιον τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου, διέμεινε κοινῶν τοῖς ἱερεῦσι τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων. Ὡς δὲ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀφίκετο, λέγεται διαλεχθέντων αὐτῷ περὶ τοῦ δόγματος τῶν προεσιῶτων τῆς Ἀρειανῆς αἰρέσεως, καὶ τὴν πρεσβείαν αὐτῷ συμπράξαι πρὸς βασιλέα ὑποσχομένον, εἰ ὁμοίως αὐτοῖς δοξάζοι, βιασθεὶς ὑπὸ τῆς χρείας, ἧ καὶ ἀληθῶς νομίσας ἄμεινον οἴτω περὶ Θεοῦ φρονεῖν, τοῖς Ἀρείου κοινωνῆσαι, καὶ αὐτὸν καὶ τὸ πᾶν φύλον ἀποτεμεῖν τῆς καθόλου Ἐκκλησίας — — —

поради изгнанието на епископа и се уплашил да не би някакси да се разбунтуват. Той знаел, че са мъжествени и че, поради местоположението на земите им, са необходими на ромейската империя, тъй като възспирали напора на варварите в тази област. И тъй Вретаний по този начин се оказал по-силен от настояванията на владетеля. Той бил добър мъж във всяко друго отношение и се отличавал с добродетелия си живот, както свидетелствуват и самите скити.

11. За отвъддунавските варвари

За варварите от татък Истър²⁴³. Как, изгонени от хуните, потърсили прибежище при ромеите и как станали християни. За Улфила и Атанарих и за това, което се случило между тях, и защо приели арианството.

От това именно слово на Темистий²⁴⁴ императорът се настроил някакси по-човеколюбиво и не налагал такива жестоки наказания, както по-рано. Той нямало да изостави напълно гнева си срещу свещениците, ако настъпилите грижи по държавните работи не го били възспирали да се занимава с това. Защото готите, които по-рано живеели отвъд реката Истър и господствували над останалите варвари, били изгонени от така наречените хуни и преминали в ромейските предели. Това племе било²⁴⁵, както казват, по-рано непознато на траките от оло Истър и на самите готи. Те не знаели, че живеят в съседство едни с други, понеже помежду им се простирало огромно езеро. И едните и другите мислели, че населяваната от тях страна е край на земята, а след това — безкрайно море и вода. Но веднъж един пощръклял вол преминал езерото²⁴⁶ и пастирът го последвал. А след като видял отвъдната земя, той известил [това] на съплеменниците си. Други пък казват, че една сърна, като бягала, показала на някои хуни-ловци пътя, който бил зает от водите. А ловците, възхитени от умерения климат и от добре разработената земя, когато се върнали, разказали на господаря на племето, какво са видели. Наскоро те влезли за пръв път в съприкосновение с готите. А след това се отправили на поход с цялата си войска, победили ги и завзели цялата им земя. Преследваните [готи] преминали в земята на ромеите. Те прехвърлили реката²⁴⁷ и проводили пратеници до императора²⁴⁸, като обещавали, че занаят ще му бъдат съюзници, и молили да им позволи да се заселят, където поискат. Начело на пратеничеството стоял Улфила, епископ на това племе. Желанието им се осъществило и им било позволено да се заселят в Тракия. Немного след това те се разбунтували помежду си и се разделили на две. Начело на едните бил Атанарих, а на другите — Фритигерн. След като започнали война помежду си, Фритигерн претърпял неуспех в сражението и помолил ромеите да му помогнат. Императорът наредил войниците в Тракия да му помогнат и да се бият на негова страна. [Фритигерн] отново влязъл в сражение, победил привържениците на Атанарих и ги обърнал в бягство. А за да се отблагодари на Валент и да го увери, че ще му бъде верен приятел, той приел неговата вяра, като убедил и варварите, които му били подчинени, да сторят същото. Струва ми се, че не е само тази при-

Πρῶτος δὲ γραμμάτων εὐρετῆς αὐτοῖς ἐγένετο, καὶ εἰς τὴν οἰκείαν φωνὴν μετέφρασε τὰς ἱερὰς Βίβλους. Καθότι μὲν οὖν ὡς ἐπίπαν οἱ παρὰ τὸν Ἰστρον βάρβαροι τὰ Ἀρείου φρονοῦσι, πρόφασιν ἤδε. Κατ' ἐκεῖνο δὲ καιροῦ, πλῆθος τῶν ὑπὸ τὸν Φριγιάρχην διὰ Χριστὸν μαρτυροῦντες, ἀνῆρέθησαν. — — —

Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ οἱ Γότθοι πρὸς ἀλλήλους ὁμονόησαν· καὶ εἰς ἀπόνοιαν ἐπαρθέντες τοὺς Θράκας ἐκακούργουν, καὶ τὰς αὐτῶν πόλεις καὶ κώμας ἐδήουν. Πυθόμενος δὲ Οὐάλης, τῇ πείρᾳ μεμάθηκεν ὅσον ἤμαρτεν. Οἰηθεὶς γὰρ αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἀρχομένοις χρησίμους ἔσεσθαι τοὺς Γότθους, φοβερούς δὲ τοῖς ἐναντίοις, ὡς ἐν ὄπλοις αἰεὶ παρεσκευασμένους, τῶν Ῥωμαϊκῶν ταγμάτων ἤμέλει. Καὶ ἀπὸ τῶν εἰωθότων εἰς στρατείαν ἐπιλέγεσθαι ἐκ τῶν ὑπὸ Ῥωμαίους πόλεων τε καὶ κωμῶν, χρυσίον εἰσπραττέτο.

12. De expeditione Valentis contra Scythas

Ἄμα γὰρ ἦκεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐν ὑπονοίᾳ πολλῇ καὶ μίσει ἐγένετο παρὰ τῷ δήμῳ. Οἱ γὰρ βάρβαροι τὴν θράκην δηλώσαντες, καὶ μέχρι τῶν προαστείων ἤδη προελθόντες, καὶ αὐτοῖς τείχεσι μηδενὸς κωλύοντος προσβαλεῖν ἐπεχείρουν. Ἐπὶ τοῦτ' ἰς δὲ χαλεπῶς ἡ πόλις ἔφερε· καὶ τὸν βασιλέα, ὅτι μὴ ἀντεξῆι, ἀλλ' ἀνεβάλλετο πολεμεῖν, ἐν αἰτίᾳ ἐποιοῦντο· καὶ ἐλογοποιούσιν, ὡς αὐτὸς τοὺς πολεμίους ἐπάγοιτο. Τελευτῶντες δὲ, καὶ ἐν ἵπποδρομίᾳ θεώμενοι, εἰς τὸ φανερόν αὐτοῦ κατεβῶν, ὡς τὰ κοινὰ πράγματα περιορῶντος, καὶ ὄπλα ἦτον, ὡς αὐτοὶ πολεμήσαντες. Ὁ δὲ Οὐάλης ὑβρισθεὶς, ἐπιστράτευσεν τοῖς βαρβάροις· ἠπέιλησε δὲ ἦν ὑποστρέψῃ, τιμωρήσειν αὐτῷ^α, τῶν τε ὑβρεων τοῦ δήμου, καὶ ὅτι πρότερον Προκοπίῳ τῷ τυράννῳ προσέθεντο.

13. De morte Valentis a Isaacii monachi praedicta

Ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, προσελθὼν Ἰσαάκιος ἀνὴρ μοναχὸς, τὰ τε ἄλλα ἀγαθὸς, καὶ διὰ τὸ Θεῖον κινδύνων καταφρονῶν Ἀπόδος ἔφη, ὦ βασιλεῦ, τοῖς ὀρθῶς δοξάζουσι, καὶ τὴν παράδοσιν φυλάττουσι τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθούτων, τὰς ἀφαιρεθείσας ἐκκλησίας, καὶ νικήσεις τὸν πόλεμον, Ὀργισθεὶς δὲ ὁ βασιλεὺς, ἐκέλευσεν αὐτὸν συλληφθῆναι καὶ δέσμιον φυλάτεσθαι. ἄχρις ἐπανελθῶν, δίκην εἰσπραξῆται τοῦ τολμήματος. Ὁ δὲ ὑπολαβὼν, Ἄλλ' οὐχ ὑποστρέψῃς, ἔφη, μὴ ἀποδούς τὰς ἐκκλησίας. Καὶ ἀπέβη οὕτως. Ἐπεὶ γὰρ ἄμα τῷ στρατῷ ἐπεξῆλθεν, οἱ μὲν Γότθοι διωκόμενοι ὑπεχώρουν. Ὁ δὲ ἀπιὼν, ἤδη παραμείψας τὴν Θράκην, ἦκεν εἰς τὴν Ἀνδριανούπολιν. Οὐκ ἀπὸ πολλοῦ τε γενόμενος τοῖς βαρβάροις, ἐν ἀσφαλεῖ χώρῳ στρατοπεδευόμενος θάπτον ἢ ἔδει συμβάλλει, μὴ προδιαθεῖς ἢ χρεὴ καὶ ὄπη τάξει τὴν στρατίαν. Διασπασθείσης δὲ αὐτῷ τῆς ἵππου, καὶ τοῦ ὀπλιτικοῦ τραπέντος, διωκόμενος ὑπὸ τῶν πολεμίων, εἰς τι δωμάτιον ἢ πύργον, ὀλίγοις ἄμα συνεπομένοις αὐτῷ, ἐν τῷ φεύγειν ἀποβάς τοῦ ἵππου, εἰσέδν καὶ ἔλαθεν. Οἱ δὲ βάρβαροι ἔθεον ἐπ' αὐτὸν ὡς αἰρήσαντες· καὶ ἐπὶ τὸ πρόσσω ἰέμενοι, παρέτρεχον· οὐ γὰρ ὑπενόουν αὐτὸν ἐκείσε κρύπτεσθαι. Τῶν δ' αὖ σὺν αὐτῷ τινες, ἤδη τῶν πλειόνων βαρβάρων ὑπερβαλόντων τὸν τῆδε χώρον, ὀλίγων δὲ κατόπιον

12. Ibid., col. 1413 B—C.

13. Ibid., col. 1413 C—1416 C.

a) Τιμωρήσειν αὐτῷ lege αὐτοῦς. W. Lowth.

чината, дето и досега цялото това племе се придържа о арианското учение. Защото и Улфила, техният тогавашен свещенослужител, в началото по нищо не се различавал от [учението] на православната църква. При царуването на Констанций той неразумно, както мисля, като взел участие заедно с хората на Евдоксий и Акакий²⁴⁹ в Константинополския събор, останал в общение с духовниците, привърженици на Никеийския събор. Казват, че когато пристигнал в Цариград, водачите на арианската ерес беседвали с него върху своето учение и му обещаваха, че ако се съгласи с тях, те ще подпомогнат мисията му пред императора. Принуден от нуждата или пък като наистина мислел, че е по-добре да има такова схващане за бога, той се приобщил към привържениците на Арий и отцепил и себе си и цялото племе от православната църква — — —.

Той пръв изобретил тяхната азбука и превел светото Писание на собствения им език. И тъй, тази е причината, поради която варварите около Истър са изцяло привърженици на арианското учение. По онова време били избити като мъченици мнозина от поданиците на Фритигерн, понеже изповядвали Христовата вяра — — —.

Не след дълго време между готите настанало единомислие. И, възгордени до самозабрава, те започнали да причиняват щети на траките и да опустошават техните градове и села. Когато Валент узнал това, той разбрал на дело, каква грешка бил извършил. Като мислел, че готите ще бъдат полезни за него и за неговите поданици, а страшни за враговете, понеже били винаги въоръжени, той пренебрегнал ромейските отреди. И вместо обичайното събиране на войници, той почнал да изисква злато от подвластните на ромейте градове и села.

12. За похода на Валент срещу скитите²⁵⁰

Щом Валент се върнал в Константинопол, всред народа се породило голямо подозрение и омраза спрямо него. Защото след като опустошили Тракия и стигнали вече чак до предградията на столицата, варварите се опитвали да нападнат и самите стеии, без никой да ги възспира. Поради това градът негодувал. [Гражданите] обвинявали императора, че не излизал срещу тях, но отлагал да се сражава. Дори се носели слухове, че той сам бил довел неприятелите. Най-последно, когато го видели в хиподрума, те открито започнали да викат срещу него, че пренебрегвал държавните работи, и искали оръжие, за да воюват сами. Валент, охулен, се отправил на поход срещу варварите. Той обаче заплашил народа, че ако се върне, щял да си отмъсти за обидите му и за това, че [гражданите] преди това се били присъединили към узурпатора Прокопий.

13. Предсказанието на монаха Исакий за гибелта на Валент

Когато [Валент] излязъл от Константинопол, до него се приближил един монах, на име Исакий, който бил добър мъж във всяко друго отношение и презирал опасностите заради бога. „Върни, казал той, царю, отнетите църкви на православните, които спазват уче-

όντων, ἐκ τοῦ ὄρφου τοὺς παριόντας ἐτόξευον· οἱ δὲ ἐπὶ τούτῳ ἀνέκρωγόν, Ἐνθάδε Οὐάλης ἐστίν. Ἀκούσαντες δὲ οἱ προστυχόντες πλησίον, ἐμπροσθέν τε καὶ ὀπισθεν βοῆ τοῖς μετ' αὐτοὺς ἐδήλουν^a ὃ ἤκουον· ὡς ἐν βραχεῖ καὶ τοὺς πορρωτέρω πολεμίους ἀκοῦσαι, καὶ διὰ τάχους εἰς αὐτὸν πάντας συνελθεῖν. Περιλαβόντες δὲ κύκλω τὸ δωματίον, καὶ πλείστην ὕλην περὶ τοῦτο συλλέξαντες, πῦρ ἐνέβαλον· αὐτίκα δὲ ἡ φλόξ ὑπὸ ἐπιφόρου πνεύματος ὠδε συμβάν ἐλανομένη, τὴν ὕλην διήλθεν. Ἄμα δὲ καὶ τὰ ἀποκείμενα ἐν τῷ δωματίῳ, τοῦ πρὸς μετέσχε, καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν συγκατέκτανεν. Ἐτελεύτησε δὲ γεγονώς ἀμφὶ τὰ πενήτηκοντα ἔτη· τρισκαίδεκα δὲ σὺν τῷ ἀδελφῷ βασιλεύσας, καὶ μετ' ἐκεῖνον τρία.

14. Quomodo Mavla Romanis auxillium misit

Οὐάλεντι μὲν ὠδε θανεῖν ξυνηρέχθη. Οἱ δὲ βάρβαροι, ἐπαρθέντες ἐπὶ τῇ νίκῃ, πᾶσαν τὴν Θράκην ἐδήλουν· καὶ τελευτῶντες, τὰ προάστια Κωνσταντινουπόλεως κατέτρεχον. Κινδυνεύουσι δὲ τότε τοῖς πράγμασι μέγα γεγονασιν ὄφελος, ἐκ μὲν τῶν ὑποσπόνδων Σαρακηνῶν ὀλίγοι παρὰ Μαρίας ἀποσταλέντες, πλείστοι δὲ ἀπὸ τοῦ δήμου. Ῥητὸν γὰρ ἐκ τοῦ δημοσίου μισθὸν χορηγούσης αὐτοῖς Δομνίκης τῆς Οὐάλεντος γαμετῆς, ὡς ἔτυχεν ἕκαστος ὀπλιζόμενος, ἀντεπεξήσαν, καὶ τοὺς πολεμίους ἀμυνόμενοι, πόρρω τῆς πόλεως ἀπεδίωκον.

15. De incursione barbarorum circa Istrum incolentium

Λογισάμενος δὲ, ὡς τῶν ἀμφὶ τὸν Ἰστρον βαρβάρων Ἰλλυριοὺς καὶ Θράκας ἐνοχλοῦντων προσῆκεν ἐπαμύνειν· ἀναγκαῖον δὲ καὶ τοῖς πρὸς Ἑσπέραν ἀρχομένοις παρεῖναι, καὶ μάλιστα Ἀλαμανῶν τοὺς ἐνθάδε Γαλάτας κακουροῦντων, κοινωνὸν ἐποίησατο τῆς ἀρχῆς ἐν τῷ Σιρμίῳ Θεοδοσίῳ.

16. De imperatore Theodosio cum barbaris pugnante

Ὑπὸ δὲ τούτου τὸν χρόνον, Γρατιανὸς μὲν ἔτι τῶν πρὸς Ἑσπέραν Γαλατῶν ὑπὸ Ἀλαμανῶν ταραττομένων, ἐπὶ τὴν πατρίδα ἀνέστρεψε μῆτραν· ἦν αὐτῷ τε καὶ τῷ ἀδελφῷ διοικεῖν κατέλιπεν, Ἰλλυριοὺς καὶ τὰ πρὸς ἤλιον ἀνίσχοντα τῆς ἀρχῆς Θεοδοσίῳ ἐπιτρέψας. Κατωρθοῦτο δὲ κατὰ γνώμην αὐτῷ τὰ πρὸς τούτους· Θεοδοσίῳ δὲ τὰ πρὸς τοὺς ἀμφὶ τὸν Ἰστρον βαρβάρους. Ἐπεὶ δὲ τῶν μὲν μάχῃ ἐπεκράτησε, τοὺς δὲ φίλους ἔχειν Ῥωμαίους ἀντιβολοῦντας ὀμήρους λαβὼν, σπονδὰς ἐδέξατο, ἦκεν εἰς Θεσσαλονίκην — — — ἦσθη δὲ καὶ Ἰλλυριοῖς ἅπασι μὴ μετασχοῦσι τῆς Ἀρείου δόξης. Πυνθανόμενος δὲ περὶ τῶν ἄλλων ἔθνῶν, μέχρι μὲν Μακεδόνων ἔγνω τὰς ἐκκλησίας ὁμοιοεῖν.

14. Ibid., col. 1417 A—B.

15. Ibid., col. 1417 B—1420 A.

16. Ibid., col. 1421 C—1424 A.

a) τοῖς μετ' αὐτοὺς ἐδήλουν. Legendum τοῖς μετ' αὐτῶν.

нието на Никейския събор, и ще победиш във войната“. Разгневен, императорът заповядал да го хванат и да го държат в окови, докато се върне и го накаже за дързостта му. Обаче [Исакий] продължил: „Не ще се завърнеш, ако не върнеш църквите“. Така и станало. [Императорът] излязъл заедно с войската срещу готите и те, преследвани, почнали да отстъпват. А той, като продължил напред и вече прекосил Тракия, пристигнал до Адрианопол. Намирайки се недалече от варварите, които се били разположили на стан в укрепено място, той влязъл в сражение с тях по-бързо, отколкото било необходимо, без предварително да се разпореди, как и къде трябва да се разположи войската. А когато конницата му била разпръсната и пехотата обърната в бягство, той, преследван от неприятелите, слязъл при бягането си от коня и, придружен от малцина, се вмъкнал в една къщурка или кула и там се скрил. Варварите започнали да тичат след него, за да го заловят. Но в устрема си напред те го отминали, защото не подозирали, че може да се крие там. Когато повечето от варварите вече били отминали това място и малцина от тях се намирили назад, някои от придружниците на императора започнали да стрелят от покрива върху минаващите. Тогава варварите извикали: „Тук е Валент!“ Намиращите наблизо [неприятели] чули и предизвестили с викове онези, които били пред тях и зад тях. Така в кратко време [за това] узнали и поотдалечените неприятели и бърже всички се струпали срещу императора. Те заобиколили отвред постройката, натрупали много дърва около нея и ги запалили. Веднага пламъкът, раздухан от появилия се благоприятен вятър, обхванал дървата. Същевременно се подпалило и това, което се намирало вътре в постройката, и така изгорели и императорът, и тия, които били с него. Той умрял на около петдесет години. Тринадесет години управлявал с брата си и три години след него.

14. Как Мавия изпратила помощ на ромеите, които били притиснати от варварите

По такъв начин загинал Валент. А варварите, възгордени от победата, опустошили цяла Тракия. Най-после те започнали да нападнат предградията на Константинопол. Малцината изпратени от Мавия съюзници—сарацини и големият брой бойци от народа донесли голяма полза на изпадналата по това време в опасност държава. Защото Домиика, съпругата на Валент, им давала определена плата от държавната хазна и всички се въоръжили както могли и излезли срещу [неприятелите]. След като отбили враговете, те ги прогонили далече от града.

15. Нападенията на крайдунавските варвари

[Грациан]²⁵¹ мислел, че трябва да отблъсне варварите²⁵² около Истър, които безпокоели илирите и траките. [Той смятал също] за необходимо да помогне на поданиците от Запад, главно защото аламаните²⁵³ нанасяли вреди на тамошните галати. Затова в Сирмиум той взел за свой съуправител Теодосий²⁵⁴.

17. De episcopis Tomorum et Marclanopolis

Καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπεψηφίσατο· καὶ νόμον ἔθετο, κυρίαν εἶναι τὴν πίστιν τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων· παραδοθῆναι τε τὰς πανταχῆ ἐκκλησίας τοῖς ἐν ὑποστάσει τριῶν προσώπων ἰσοτίμων καὶ ἰσοδυνάμων — — — Τούτους δὲ εἶναι τοὺς κοινωνοῦντας Νεκταρίῳ ἐν Κωνσταντινουπόλει — — — ἐν δὲ ταῖς περὶ Θράκην καὶ Σκυθίαν πόλεσι, Τερεντίῳ τῷ Τομέων, καὶ Μαρτυρίῳ τῷ Μαρκλιανουπόλεως.

18. Quomodo barbari circa Istrum incolentes socii imperatoris facti sunt

Ἐπεὶ δὲ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον αὐτῷ ἠντιρέπιστο, ἀναγαρεύει βασιλέα Ὀνώριον τὸν νεώτερον υἱόν. Ἀρκάδιον γὰρ ἤδη χειροτονήσας ἦν. Ἄμφω δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει καταλιπὼν, σπονδῆ σὺν ταῖς στραταιῖς ἀπὸ τῆς Ἐῶ ἐπὶ τὴν πρὸς Δύσιν ἀρχομένην ἠπειγέτο. Συνείπετο δὲ αὐτῷ καὶ πλῆθος συμμάχων, τῶν περὶ τὸν Ἴστρον βαρβάρων.

19. De episcopo Tomorum inter Hunnos christianam fidem praedicante

Ἐν τούτῳ δὲ Τόμεως καὶ τῆς ἄλλης Σκυθίας τὴν Ἐκκλησίαν ἐπιτρόπευε Θεότιμος Σκύθης, ἀνὴρ ἐν φιλοσοφίᾳ τροφεὶς· ὃν ἀγάμενοι τῆς ἀρετῆς οἱ περὶ τὸν Ἴστρον Οἰνοὶ βάρβαροι, Θεὸν Ῥωμαίων ἀνόμαζον. Καὶ γὰρ δὴ καὶ θεῶν ἐπ' αὐτῷ πραγμάτων ἐπειράθησαν. Λέγεται γοῦν, ὡς ὀδεύοντι ποτε παρὰ τὴν ἐνθάδε βαρβάρων γῆν, ὑπῆρτοντο ἐναντίαν τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἐπὶ Τόμω ἐλαύνοντες. Ὀλοφυρομένων δὲ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ὡς αὐτίκα ἀπολουμένων, ἀποβὰς τοῦ ἵππου, ἠῤῥατο. Οἱ δὲ βάρβαροι μῆτε αὐτὸν μῆτε τοὺς ἐπομένους, ἢ τοὺς ἵππους ὧν ἀπέβησαν θεασάμενοι, παρέδραμον. Ἐπεὶ δὲ πολλάκις ἐπιόντες ἐκακοποίησαν τοὺς Σκύθας, φύσει θηριώδεις ὄντας, εἰς ἡμερότητα μετέβαλεν, ἐστιῶν τε καὶ δώροισι φιλοφρονούμενος. Ἐντεῦθεν δὲ βάρβαρος ἀνὴρ ὑπολαβὼν εἵπορον εἶναι, ἐπεβούλευσεν αὐτὸν ἐλεῖν. Καὶ βρόχον παρασκευάσας ἀσπίδι ἐπερειδόμενον, ὥσπερ εἰώθει τοῖς πολεμίοις διαλεγόμενος, ἀνασχὼν τὴν δεξιὰν, ἀκοντίζειν ἐπ' αὐτὸν τὸ σχονίον ἐμελλεν, ὡς πρὸς ἑαυτὸν καὶ τοὺς ὁμοφύλους ἐλκύσων. Ἄμα δὲ τῇ ἐπιχειρήσει, ἀνατεταμένη ἡ χεὶρ πρὸς τὸν ἀέρα διέμεινε. Καὶ οὐ πρότερον ὁ βάρβαρος τῶν ἀοράτων ἠφείθη δεσμῶν, εἰ μὴ τῶν ἄλλων ἀντιβολούντων, ὑπὲρ αὐτοῦ τὸν Θεὸν ἰκέτευσε Θεότιμος. Φασὶ δὲ κομήτην αὐτὸν διαμεῖναι καθ' ὃ σχῆμα φιλοσοφεῖν ἀρξάμενος ἐπειθήδενσε. Αὐτὸν δὲ τὴν δίαιταν τροφῆς δὲ, οὐ τὸν αὐτὸν, ἀλλ' ἐν τῷ πενήνῳ ἢ διψῆν τὸν καιρὸν δρῖσαι. Φιλοσόφου γὰρ ἦν, οἶμαι, καὶ τούτοις πρὸς χρείαν, οὐ διὰ ρασιάνην εἶκειν.

17. Ibid., col. 1437 A—1440 A.

18. Ibid., col. 1489 C.

19. Ibid., col. 1500 B—C.

16. Борбата на император Теодосий с варварите край Истър

Точно по времето, когато западните гали били обезпокоявани от аламаните, Грациан се завърнал в своя дял от империята²⁵⁵, който баща му оставил да бъде управляван от него и от брат му²⁵⁶. А Илирик и източните земи от империята той предоставил на Теодосий. И тъй, борбата му срещу тях завършила според желанието му. А също и Теодосий успял да се справи с варварите около река Истър. Той победил едни от тях в сражение, от други, които можели да станат приятели на ромеите, взел заложници, сключил договор с тях и пристигнал в Солун — — —. Той се зарадвал, че и никой от илирийците не споделя ариевата ерес. А като разпитал за другите племена, научил, че църквите чак до македонците са единни.

17. Епископите на Томи и Марцианопол

Императорът решил и издал закон, че е в сила определението за вярата на Никейския събор и че църквите трябва да се предават на тези, които вярват в хипостаса на троицата, равнотима и равносилна — — —. А това били хората, които се намирали в общение с Нектарий в Константинопол²⁵⁷ — — — а за градовете на Тракия и Скития с Теренций, епископа на Томи²⁵⁸, и с Мартирий, епископа на Марцианопол²⁵⁹.

18. Варварите около Дунав остават съюзници на византийския император²⁶⁰

След като завършили военните приготовления, [Теодосий] провъзгласил за император по-младия си син Хонорий, защото Аркадий бил вече обявен за император. Като оставил и двамата в Константинопол, [Теодосий] потеглил бързо с войските си от Изток към западната част на империята. Придружавали го и много съюзници от варварите около река Истър.

19. Дейността на Теотим, епископ на Томи, всред хуните

По това време църквата в Томи и в останала Скития се управлявала от Теотим Скит, мъж възпитан в любов към мъдростта. Варварите хуни около Истър, като се възхищавали от неговата добродетел, го наричали ромейски бог, защото чрез него те се запознали с вярата. И тъй, разказват, че когато той веднаж пътувал из тамошната варварска земя, срещнали го [варвари], които отивали по същия път за Томи. Когато неговите хора почнали да се окайват, че веднага щели да бъдат погубени, той слезъл от коня си и се помолил. А варварите, без да забележат нито него, нито придружаващите го или конете, от които те слезли, ги отминали. Поради дивата си природа [варварите] често нападали и измъчвали скитите, но той ги направил по-кротки, като ги гощавал и ги дарявал. Затова един варварин, като предполагал, че той е богат, намислил да го залови жив. Той вързал за щита си едно ласо²⁶¹, и както беседвал според на-

20. Theotimus, episcopus Tomorum, Origenem defendit

Καὶ Ἰωάννης μὲν εἰς ταυτὸν συνελθεῖν ἀπέφυγεν· ἰδίᾳ δὲ συγκαλῶν τοὺς ἐνδημοῦντας ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπισκόπους, ἐπεδείκνυ τὰ ψηφισθέντα κατὰ τῶν Ὠριγένους λόγων. Καὶ τινες ἐπαρηφίσασθαι ἔπεισεν· οἱ δὲ πλείους παρητήσαντο. Θεότιμος δὲ ὁ Σκυνθίας ἐπίσκοπος καὶ ἄντικρυς Ἐπιφανίου καθήρτατο. Οὐτε γὰρ ἔφη ὅσιον εἶναι, τὸν πάλαι τετελευτηκότα ὑβρίζειν· οὔτε βλασφημίας ἑκπὸς, τὴν τῶν παλαιότερων διαβάλλειν κρίσιν, καὶ τὰ παρ' ἐκείνων δεδοκμασμένα ἀθετεῖν. Ἄμα τε λέγων, καὶ βιβλίον τι τῶν Ὠριγένους προκομίσας διεξήκει· καὶ χρειώδη ταῖς Ἐκκλησίαις τὰ ἀνεγνωσμένα δείξας, Ἄτοπον, ἔφη, ὑπομένουσιν οἱ ταῦτα διαβάλλοντες. — — —

21. De Hunnorum incursione in Thraciam

Περὶ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον, ὡς ἐπίπαν συνενεχθὲν εὐρεῖν ἔστιν ἐν ταῖς τῶν ἱερέων διχονοίας, καὶ τὰ κοινὰ θορύβων καὶ ταραχῆς ἐπειράθη. Καὶ Οὐννοι μὲν τὸν Ἰστρον περαιωθέντες τοὺς Θρακίας ἐδῆον — — — ἐβεβούλετο πρὸς ἑαυτὰ συγκροῦσαι τὰ βασίλεια, καὶ στρατηγοῦ Ῥωμαίων ἀξίωμα περὶ Ὀνωρίου προξενίας Ἀλαρίχῳ τῷ ἡγουμένῳ τῶν Γότθων, Ἰλλυριοῖς ἐπισπέστησεν.

22. De incursione Ildis Hunnorum ducis in Castra Martis Moesiae

Κατὰ ταυτὸν δὲ συνέβη καὶ Οὐννοὺς στρατοπεδενομένους ἐν Θράκη, μήτε πολεμοῦντος αὐτοῦ, μήτε διώκοντος, αἰσχυρῶς ὑποστρέφωαι, τοὺς πλείους ἀποβαλόντας. Ἐπεὶ γὰρ Οὐλδὶς ὁ ἡγούμενος τῶν περὶ τὸν Ἰστρον βαρβάρων, πλείστην ἔχων στρατιάν ἐπεραιώθη τὸν ποταμὸν, ἐν τοῖς Θρακῶν ὄροις ἐστρατοπεδεύετο. Καὶ Καστράμαρις πόλιν τῆς Μυσίας προδοσίᾳ ἐλών, ἐντεῦθεν τὴν ἄλλην Θράκην κατέτρεχε, καὶ σπονδὰς θέσθαι πρὸς Ῥωμαίους ὑπ' ἀλαστονείας οὐκ ἠρέχετο. Διαλεγόμενον δὲ αὐτῷ περὶ εἰρήνης τοῦ ὑπάρχον τῶν Θρακῶν στρατευμάτων, ἀνίσχοντα τὸν ἥλιον ἐπιδείξας, οὐ χαλεπὸν αὐτῷ ἔφη, ἦν βούλοιο, πᾶσαν ἦν ἐφορᾶ γῆν καταστρέψασθαι. Τεραπευόμενον δὲ τοιάδε, καὶ δασμὸν ὅσον ἐβούλετο ἐπιτατόντος, καὶ ἐπὶ τούτοις συντίθεσθαι Ῥωμαίοις εἰρήνην ἔχειν ἢ πόλεμον περιμένειν· ἀμηχάνου τε τοῦ πράγματος ὄντος, ἐπέδειξεν ὁ Θεὸς ἦν ἔχει προμήθειαν περὶ τὴν παροῦσαν βασιλείαν. Οὐκ εἰς μακρὰν γὰρ λόγοι πρὸς τοὺς ἀμφὶ τὸν Οὐλδιν οἰκείους καὶ λοχαγοὺς ἐγένοντο περὶ τῆς Ῥωμαίων πολιτείας, καὶ τῆς τοῦ βασιλέως φιλανθρωπίας, ὁποῖον τε καὶ ὅσων ἀξιοὶ γερῶν τοὺς ἀρίστους καὶ ἀγαθοὺς ἀνδρας. Οὐκ ἀθεεὶ δὲ τούτων εἰς ἔρατα καταστάντες, Ῥωμαίοις προσεχώρησαν, καὶ σὺν αὐτοῖς ἐστρατοπεδεύοντο ἅμα τοῖς ὑπ' αὐτοὺς τεταγμένοις. Ὁ δὲ Οὐλδὶς πρὸς τὸ πέραν τοῦ ποταμοῦ μόλις διεσώθη, πολλοὺς ἀποβαλὼν, ἀρδην δὲ τοὺς καλουμένους Σκυροὺς· ἔθνος δὲ τοῦτο βάρβαρον, ἰκα-

20. Ibid., col. 1553 A—B.

21. Ibid., col. 1580 C—1581 A.

22. Ibid., col. 1605 C—1608 B.

вика си с неприятелите, вдигнал ръката си и се готвел да хвърли срещу [Теотим] въжето, за да го издърпа при себе си и при своите съплеменници. Но щом посегнал, ръката му останала протегната във въздуха. И варваринът не бил освободен от невидимите окови, преди Теотим, по застъпничеството на останалите, да се помоли на бога за него. Казват, че Теотим носел дълга коса, каквато сам той пръв установил за монасите. Той водел прост живот. Не си определял едно и също време за ядене, но ядел само когато бил гладен или жаден. Аз наистина мисля, че на философа е присъщо да прибягва към това поради нужда, а не за удоволствие.

20. Защита на Ориген от страна на Теотим, епископа на Томи

[Епифаний] избягвал да се срещне с Йоан на едно и също място. И като свикал поотделно всички пребиваващи в Константинопол епископи, показал им решенията срещу съчиненията на Ориген. Той убедил някои да подкрепят тези решения. Но повечето отказали. А епископът на Скития Теотим открито застанал срещу Епифаний. Той казал, че не е благочестиво да се хули отдавна починал човек и че на богохулство прилича и това, да се очерня преценката на предишните и да се отхвърлят техните решения. Като казал това, той посочил една книга от Ориген и започнал да чете. Изтъквайки, че прочетеното е полезно за църквата, той добавил: „Глупости вършат тези, които оклеветяват това...“

21. Нападение на хуните в Тракия²⁶²

Около това време и държавата, както въобще се случва при религиозни спорове, преживяла вълнения и сътресения. А и хуните, след като минали Истър, почнали да опустошават Тракия — — — [Стилихон²⁶³] искал да скара и двете империи и като издействувал от Хонорий²⁶⁴ длъжността ромейски стратег за предводителя на готите Аларих, изпратил го срещу илирийците.

22. Нападение на хунския вожд Илдис над Кастра Мартис в Мизия

По това време²⁶⁵ и хуните, които се били разположили на стан в Тракия, като загубили повечето от своите бойци, се завърнали позорно, без [императорът] да е воювал [с тях] или да ги е преследвал. Защото Улдис²⁶⁶, вождът на варварите около река Истър, преминал реката с голяма войска и се разположил на стан в тракийските предели. Той превзел с предателство Кастра Мартис²⁶⁷, град в Мизия, оттам опустошавал останалата Тракия и поради самонадеяност не се съгласявал да склучи мир с ромеите. Когато началникът на тракийските войски му предложил мир, той посочил изгряващото слънце и казал, че ако пожелаел, за него не било трудно да покори цялата земя, която то огрявало. Като се хвалел по този начин и изисквал данък, който сам определил, той казал, че (само) при това условие ще се съгласи да склучи мир с ромеите, иначе ги

ἄως πολυάνθρωπον, πρὶν τοιαῦδε περιπεσεῖν συμφορᾷ. Ὑστερήσαντες γὰρ ἐν τῇ
 φυγῇ, οἱ μὲν αὐτῶν ἀνηρέθησαν· οἱ δὲ ζωρηθέντες, δέσμοι πρὸς τὴν Κωνσταν-
 τινούπολιν ἐξεπέμφθησαν. Δόξαν δὲ τοῖς ἄρχουσιν διανεῖμαι τούτους, μή τι πλῆ-
 θος ὄντες νεωτερίωσι· τοὺς μὲν ἐπ' ὀλίγοις τιμήμασι ἀπέδοντο· τοὺς δὲ πολλοὺς^a
 προῖκα δουλεύειν παρέδωκαν, ἐπὶ τὸ μήτε Κωνσταντινουπόλεως, μήτε πάσης
 Ἑβρώπης ἐπιβαίνειν, καὶ τῇ μέσῃ θαλάσῃ χωρίζεσθαι τὸν ἐγνωσμένον αὐτοῖς
 τόπον. Ἐκ τούτων τε πλῆθος ἄπρατον περιλειφθέν, ἄλλος ἀλλαγῇ διατρέβειν
 ἐτάχθησαν· πολλοὺς δὲ ἐπὶ τῆς Βιθυνίας τεθέαμαι, πρὸς τῷ καλουμένῳ Ὀλύμπῳ
 ὄρει, σποράδην οἰκοῦντας, καὶ τοὺς αὐτόθι λόφους καὶ ἕπωρείας γεωργοῦντας.

^a) corr. Dujčev πολλοῖς ed. Migne.

очаква война. В това безизходно положение бог проявил грижата си за нашата държава. Не след дълго време пред приближавите и военачалниците на Улдис станало дума за ромейската държава, за човеколюбието на императора и с какви и колко големи почести той удостоявал храбрите и добри мъже. И с божия помощ, примани от тия неща, те преминали на страната на ромеите и заедно със своите подчинени се разположили на стан при тях. А Улдис едва успял да се спаси на отвъдния бряг на реката, като изгубил много хора и всичките така наречени скири²⁶⁸. Това е варварско племе, което било доста многочислено преди да изпадне в тая беда. Защото като изостанали назад при бягството, едни от тях били избити, а други били пленени и били изпратени вързани в Константинопол. Управниците решили да ги разпръснат, за да не се разбунтуват, като са толкова голямо множество. Едни били продадени на ниска цена, а повечето били раздадени даром като роби [на разни хора] с условие да нямат достъп нито в Константинопол, нито в цяла Европа и да бъдат отделени чрез морето от познатите им места. Много от тях не били продадени. Там било заповядано да живеят на различни места. Мнозина от тях съм видял да живеят разпръснато във Витиния²⁶⁹ при така наречената планина Олимп и да обработват тамошните хълмове и планински долини.